

САВЕТИ ЗА РОДИТЕЉЕ

Интересантан текст професорке психологије Тање Дејановић Шагадин нуди десет савета за боље мотивисање детета за учење. Деца не постану незаинтересована и лења сама од себе. Они то науче. Чест проблем је што су оцене постале саме себи циљ и то циљ који није дететов, већ родитељски, тако да дете нема осећај да учи због себе и постиже нешто за себе, већ да је то нешто што одрађује за родитеље. Често сву одговорност за учење и школски успех родитељи, посебно током основне школе, преузму на себе, тако да дете све мање брине и размишља о томе, поучено искуством - да то заправо и није његова/њена брига и да ће родитељи то одрадити. Тако деца пропусте да усвоје радне навике и преузму бригу о школи - што обично дође на наплату при преласку у средњу школу. Ево неколико корисних савета.

1. ШКОЛА И УЧЕЊЕ СУ ДЕТЕТОВА ОДГОВОРНОСТ

Родитељи би требало поступно, у складу с узрастом детета, препуштати одговорност за школу детету. То значи да дете почне само да спрема торбу за школу, брине о домаћем задатку, узима књиге за лектуру из библиотеке, навија себи аларм за буђење и само устаје на време. Наравно, то све неће радити првак, али већ током првог разреда би већина деце могла преузети неку од тих обавеза. Важно је да родитељ има на уму да дете иде у школу због себе и да се тај став осећа у разговорима који се воде с њим. Из таквог односа произлази начин комуникације и разговора који детету не убија вољу за учењем већ делује мотивационо.

2. СЛУШАЊЕ УМЕСТО ПРИГОВАРАЊА И СТАЛНИХ САВЕТА

Врло честа, иако добронамерна, грешка родитеља је константно исправљање, приговарање детету и дељење савета на сваком кораку. То омета комуникацију на свим пољима, деца се уче да не могу сама решити проблем, да то за њега/њу чине мама и тата и да је најбоље ако само послушају што им је речено. Старија деца често схвате да не морају ни послушати већ само ћутати и правити се да слушају. Врло често такав однос развија пасиван отпор код деце, тако да ћете чути да кажу "Да, да, разумео сам" пре него и завршите реченицу или да одсутно климају главом гледајући у телевизор. У тинејџерском, добу тај пасивни отпор често прерасте у активни, па свађе и одбијање послушности постану свакодневица. Чак и деца која се не опиру науче да проблеме решавају родитељи, па смање свој труд. Тако у школи не покушавају да схвате градиво, очекујући да ће им то после објашњавати родитељи, пуштају да им се скупљају лоше оцене - скривајући их да не би било приговарања, праве се да разумеју и оно што не разумеју да не би било критиковања и саветовања. Слушање детета претпоставља да не прилазимо тражећи квар који треба отклонити, већ са истинским интересом, дајући детету прилику да исприча шта му је битно, а с циљем да чујемо како се дете осећа, шта оно жели и како му можемо помоћи да само реши проблем. Врло је важно питати дете шта жели од нас, какву помоћ очекује, па проценити који део оно може само, а где заиста ми морамо ускочити. Циљ родитељства уопштено је оспособити дете да постане самостална одрасла особа, а део тога је и самосталност у школи, како по питању учења и бриге за свој успех, тако и по питању односа с вршњацима и учитељима.

3. ПОДРЖАВАТИ, ОХРАБРИВАТИ, ПОШТОВАТИ

Важно је не развити, или барем на време заменити лоше навике критиковања, приговарања, претњи и поткупљивања детета. Уместо тога дете је потребно подржавати, охрабривати, поштовати и веровати у његове способности да ће савладати проблеме и успети у оном што жели. То би значило избацити у свом понашању изјаве као што су: "Како ти се то могло догодити?", "Не буди глупа!", "Опет ти немаш домаћи?", "Како то не разумеш!? Укључи мало мозак", "Ма ти си ленчуга!", "Ако тако наставиш, бићеш само ђубретар кад одрастеш" и сличне које детету руше самопоштовање и самопоуздање, па демотивишу за било какве даље покушаје.

Више разумевања у разговору, толеранција за грешке, усмереност на дете, а не на своја осећања - важни су за дететову мотивацију за даљи рад. Детету је за савладавање новог потребна подршка, охрабрење и поверење да оно то може. При томе је битно да та подршка није само на речима и није испразна. Није

довољно само рећи детету "Можеш ти то, верујем ја у тебе", посебно не онда кад је дете фрустрирано јер му нешто не иде, у таквим је ситуацијама осим подршке потребно послушати у чему је проблем, и заједно с дететом потражити могућа решења. Вешти родитељи и вешти учитељи, увек пазе да је при томе помоћ таман довољна, чим дете дође надомак тога да може само - треба га пустити, тако да осети мало препреке и ужитак савладавања исте, након тога гласно приметити да је успело, да је "укапирало" како треба, подржати и појачати тај тренутак.

Често се помоћ састоји само у томе да саслушамо дечију јадиковку, питамо како се осећа и што би му могло помоћи, па на крају пустимо да се даље "пати" са својим градивом - јер је то све што дете хоће од нас.

Нека деца заиста не воле одређено градиво, нпр. математику или учење година док памте градиво историје - и треба им да се пожале. Ту ускакати као глас савести који говори "Мораш!", "То ти је задатак и готово!" - не помаже, чак одмаже на начин да се дете почне опирати и родитељу који то говори, а и појачава отпор према учењу "досадног" градива. Детету ће помоћи родитељ који га разуме, који му покаже да зна како му је то тешко, који покаже да не зна како би му помогао, који понуди помоћ, али је не намеће. Често дете које осети саосећање и прихватање од стране родитеља преузима одговорност након што се изјада или краткорочно одустане од задатка, онда се враћа и наставља са радом. Искрени коментари родитеља типа: "А да ти то не урадиш, што би онда било? Ако није страшно, пусти то.", или "Јој, то мора да је тешко и ја сам мрзела да учим напамет." често доводе до тога да дете само схвати да мора то урадити и да се врати послу с више елана.

4. РЕАЛНОСТ НАСУПРОТ ПЕРФЕКЦИОНИЗМА

Деца која имају утисак да никад није довољно добро, да је четворка лоша оцена и "Зашто ниси добила 5, тако ти је мало фалило?" заврше или као перфекционисти или потпуно демотивисани за учење и рад - јер "ионако неће бити довољно добро". Иако су перфекционисти често успешни у школи, то није добар избор, јер ни с једним својим успехом нису задовољни - никад није савршено, а перфекционизам је карактеристика која често води у каснијем животу према депресији .

5. ПОМОЋ ЈЕ КАД ДЕТЕТУ ДАМО АЛАТЕ ДА МОЖЕ ПОМОЋИ САМО СЕБИ

Дете треба научити како да решава проблеме, како да анализира, како да извучи закључке, што тражи више времена од једноставног давања готових решења. Но, то је начин како ће дете научити да само решава своје задатке и научити како темељно учити. Оно ће научити да је учење процес у коме може осетити интерес, знатижељу, ужитак откривања непознатог и успех. Све то, дете губи ако му се сервирају готова решења. Успех више није дететов, већ родитељски, а детету само остаје фрустрација и осећај некомпетентности. Све то што ради губи смисао и улази у категорију досадних послова које не воли и не разуме. При помагању детету важно је да родитељ зна за кога то ради. Често таква помоћ сведе на родитељску демонстрацију знања или чак на двобој знања између два родитеља - ко је у праву и чији начин решавања је исправан. Тада се дете осећа искључено и избегаваће да тражи помоћ у следећој ситуацији када му буде потребна. Много је квалитетније кад родитељ приступи детету као партнеру у решавању проблема, поставља питања која детету могу помоћи да нађе решење, нуди путеве које дете може истражити, указује на значајне тачке у којима дете може увидети где се крије решење или грешка која му се поткрала.

6. ПРИМЕР ВРЕДИ ВИШЕ НЕГО РЕЧИ

Деца која воле учити обично живе у домовима у којима се знање цени, у којима родитељи допуштају питања, различита мишљења и интелектуалне расправе. Такви родитељи воле кад дете тражи одговоре, тражи објашњења, даје своје, другачије мишљење. Они знају разликовати расправу од свађе и цене добар аргумент било да су га сами смислили или да је стигао од детета. Они с децом радо обилазе музеје, галерије, зоолошки и ботанички врт и друга места на којима се могу сазнати нове ствари. Деца расту уз интелектуално стимулативну околину, и родитеље који читају, присуствују окупљањима одраслих на којима слушају занимљиве расправе и на којима сами могу изнети своје ставове и бити озбиљно саслушани.

7. ПОМОЗИТЕ ДЕТЕТУ ДА СТЕКНЕ ЗДРАВЕ РАДНЕ НАВИКЕ

Са радним навикама се нико није родио. Као што сви без муке или размишљања ујутро оперемо зубе и умијемо се, тако је могуће стећи и радне навике које чине обављање послова лакшим, без муке. Најважније је, како само име каже, стећи навику - а то претпоставља понављање у исто време на истом месту. Детету треба помоћи да устали своје време за учење, требало би да има место за учење, да усвоји ритам рада с више кратких пауза, те да се награђује након обављеног посла – изласком с пријатељима, играњем видео игрица, или забавом с родитељима. Навика понављања након школе и свакодневног учења по мало помаже да дете остане успешно у школи и када градиво постане теже и обимније, а испитивање у школи ређе.

8. ПОДСТИЧИТЕ УЧЕЊЕ С РАЗУМЕВАЊЕМ

Учење напамет чини учење било каквог градива налик учењу напамет телефонског именика – досадним, тешким и бесмисленим. Подстичите дете да поставља питања зашто је то тако, како је до тога дошло и да нађе смисао у оном што учи. Треба им помоћи да нађу корисност оног што уче, какве то има везе са другим већ наученим градивом, а какве везе има са свакодневним искуством. То, наравно, подразумева да они нађу везе, а да је родитељ само неко ко то помаже, погура кад запне и опет пусти да самостално иду даље. Учење не сме бити ограничено само на школу или домаћи, учење је континуирано део нашег живота. Свет око нас је пун прилика за учење, а ако их користимо заједно са својом децом, нудимо деци да су у томе активни, њихова знатижеља и закључивање ће остати будни.

9. ИЗБЕГНИТЕ ПРИВЛАЧЕЊЕ ПАЖЊЕ ПОМОЋУ ОЦЕНА

Важно је да деца редовно уживају у друштву и пажњи родитеља. Због презапослености, притиска других обвеза, али и утиска да су деца већ велика и да могу сама, родитељи често немају навику дружења са својим дететом. Дете може много тога само, али му опет недостаје пажња родитеља па, кад добије лошу оцену, осети много родитељске пажње било да је она позитивна (у смислу бриге и помоћи) или негативна (у смислу критиковања, приговарања и терања да појачано ради, па и контролисања). Ако детету недостаје пажња оно почиње несвесно тражити пажњу кроз чешће добијање лоших оцена. Код деце је правило “Боље и негативна пажња него никаква.” и из тога произлазе многе лоше навике. Неки родитељи добро уче с дететом, квалитетно помажу и подстичу дете на рад, али дете опет не ради ништа ако родитељ не седи крај њега/ње. То су често дечаци - тинејџери којима, кад је проблем, помажу у савладавању математике и физике њихови, иначе презапослени родитељи. С обзиром на то да им недостају најближи, свађе су све чешће. Прво правило би било – одржати заједничке активности с дететом све док дете пристаје на њих, имати нешто устаљено и то време користити само за зајдничко дружење, нипошто за критике или испитивања.

10. НИЈЕ ШКОЛА СВЕ У ЖИВОТУ

Честа грешка родитеља је да школи дају превелик значај. Децу свакодневно питају што је било у школи, али одговори које траже су искључиво усмерени на оцене и постигнуће. А у школи се догађа још много тога, пријатељи, заљубљивања, односи с учитељима, занимљиви или досадни часови... Ту су и игрице и догађаји с вршњацима изван школе. Све то би деца радо причала, ако би их родитељ саслушао са занимањем и без процењивања. Ако родитеља само занима успјех, они мисле: “Баш њега брига за мене, само хоће да зна које сам оцене добио.” За одржање поверења и квалитетног односа с дететом важно је не испустити из вида да они имају још живота и изван школе и оцена. Није увек тачна родитељска претпоставка: “добре оцене = све је у реду”. Одржати однос поверења с дететом, вођење повремених и наоко безначајних разговора о игрицама или касније музици и филмовима су пут за задржавање поверења које ће помоћи да дете дође и кад буде био потребан “озбиљан” разговор или помоћ кад је у проблемима. Слушајући те “обичне” теме показујемо детету да нам је стало до њега и оно тако доживљава да је вредно, а да је родитељ заинтересован за њега/њу, па ће имати поверења да дође по помоћ кад буде стварно важно.